

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕТЕРМІНАЦІЙНІ ОЗНАКИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Р. Семенцова-Демчук (кафедра культурології та археології)

Останнім часом в науковій літературі були опубліковані роботи, автори яких наголошують на “землеробському” характері української культури. Тому, на нашу думку, є потреба розглянути деякі вузлові моменти у її формуванні.

Витоки української культури треба шукати в Київській Русі — могутній поліетнічній державі, сформованій навколо праукраїнського київського ядра. Давньоруська держава виникла на межі неосіяного степу, який починався від Великого китайського муру і сприймався середньовічною людиною як “хаос”, що несе руйнування і смерть у вигляді безкінечних навал ворогів. Ворожому “хаосу” треба було протиставити впорядкований, захищений “космос”. Таким “космосом” для середньовічної людини було давньоруське місто — “богоспасенний град”. Цей інтелектуальний простір, оточений високими мурами, містив у собі бібліотеку, школу, місце княжого суду. Посеред нього знаходився Храм, який у смисловому аспекті дорівнював місту, бо саме місто в той час уявлялося храмом у просторі. Міста були найважливішою структурою давньоруської державності (загальновідомою є скандинавська назва Київської Русі — “Гардарікі” — країна міст). Саме в них народилася культура, високий рівень якої є незаперечним.

Фактично, села у сучасному розумінні, почали виникати в Україні з середини XVIII століття. До цього часу тут переважали козацькі хутори, але це не села, а місця проживання військових людей, які ведуть натуральне господарство.

Їх можна скоріше порівняти з американськими ранчо, які виникали за схожих умов, на межі з дикою природою прерій. Саме козацтво, цей різновид європейського лицарства, яке постало на давніх індоєвропейських військових традиціях, та його співці-кобзарі, що вели свою генеалогію від “боянів” князівських дружин, сприяли новому піднесенню самобутньої української культури. Українські міста тієї доби мали Магдебурзьке право, колегіуми, бурси, друкарні. Там вдосконалювалася оригінальна культура, високий рівень якої репрезентують чисельні твори: філософські, полемічні, поетичні.

І тільки з XIX ст., в поневоленій країні українське село стає опорою нації. В той час, коли національна еліта була розчавлена або зрадила свій народ, перебігши на службу до гнобителів, українське село стає осередком національної культури та народжує геніїв. Чи

була українська культура “аграрною”, якій протистояла російська культура “індустріальна”? На це питання можна відповісти позитивно, якщо вважати, що як явище, культура в Україні виникла тільки у ХІХ ст. Але ці погляди, на нашу думку, є дуже небезпечними, бо свідчать, що імперська ідея, яка їх живить, все ще має в Україні своїх прибічників.

НОВІ ДАНІ ПРО ЕТНОКУЛЬТУРНІ КОНТАКТИ НЕОЛІТИЧНИХ ПЛЕМЕН СЕРЕДНЬОГО ПОДНІПРОВ'Я ТА ТРИПІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ МЕЖИРІЧЧЯ ПІВДЕННОГО БУГУ І ДНІПРА

О. Титова (кафедра культурології та археології)

Контакти племен киево-черкаської неолітичної культури дніпро-донецької культурної спільноти з носіями трипільської культури простежуються, у першу чергу, за знахідками імпорту на пам'ятках обох культурних об'єднань у першій половині IV тис. до н.е.

У деяких керамічних комплексах перших трипільських поселень, що з'явилися в межиріччі Південного Бугу та Дніпра на заключній фазі раннього етапу Трипілля і поширилися на етапі В-1, відмічені фрагменти посудин, які аналогічні другим групам кераміки з Гриней, Віти Литовської, Микільської Слобідки. Такі імпорти виявлені у трипільських Красноставці, Греблі (Цвек, 1980).

Найраніші трипільські імпорти на Черкащині виявлені на неолітичному поселенні Пищики. Це, як і в Микільському могильнику, кераміка типу Борисівки. Уламки трипільської кераміки, які виявлені у Бузьках, Пищиках, Кам'яних Потоках, Успенці, верхньому горизонті нижнього неолітичного шару Луком'я, належать до етапу В-1 Трипілля. Рештки трипільських посудин етапу В-1 та перехідного від В-1 до В-11 відкриті також серед матеріалів розвиненого неоліту багатьох інших пам'яток Київського та Черкаського Подніпров'я. Однак серед цих комплексів такі уламки не є серійними, а поодинокими, та все ж вони є доказом існування обмінних зв'язків сусідніх племен.

Про дещо інші культурні взаємини свідчать знахідки на неолітичній пам'ятці у Пороссі. 1989, 1997 р. проводилися розкопки поселення Старосілля-Діжова у Городищенському районі Черкаської обл. Тут виявлені наземна будівля, кілька господарчих ям, поховання підлітка, що датуються періодом розвиненого неоліту — І—ІІ чверть IV тис. до н.е. Віднайдені матеріали мають синкретичний характер,